

J. E. MILLAIS, A. HUGHES, J.W. WATERHOUSE TABLOLARINDA GEÇEN OPHELIA KOSTÜMLERİ ÜZERİNDEN DÖNEMİN MODA STİLİ ÜZERİNE BİR İNCELEME •

Safiye Sari¹

Öz

Başkarakter Hamlet' in amcası Claudius'un Hamlet' in babasını öldürmesi ve annesi Getrude ile evlenmesiyle başlayan Hamlet trajedisi, William Shakespeare' in tanınmış oyunlarından biridir. Oyunda geçen ve belki de en önemli karakterlerden biri olan "Ophelia", birçok ressam tarafından çeşitli dönemlerde resmedilmiştir. En erken dönemde resmedilen Ophelia tablosu John Bell (1775-76)' e aittir. Bell'den sonra Millais, Piloty, Hughes, Dicksee, Waterhouse gibi ressamlar da oyunun kadın karakteri olan Ophelia'yı tablolarında çalışmıştır. Ancak Ophelia figürünün belki de en popüler olduğu dönem Victoria dönemine denk gelir. Victorian moda stiline etkili olduğu bu dönemde çalışmaya örneklem olarak seçilen tablolarda geçen kostümlerdeki dönemsel paralellik, ressamların sahnede gördüğü Ophelia'dan etkilenme ihtimalini akla getirmektedir.

Araştırmada, John Everett Millais, Arthur Hughes ve John William Waterhouse'a ait 1852 ile 1894 yılları arasına tarihlendirilmiş üç adet tablo incelenmiş, inceleme sonuçlarından çıkan bulgulara göre dönem ile moda stili arasındaki etkileşim vurgulanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Millais, Hughes, Waterhouse, "Ophelia" Tabloları, Victorian Moda Stili.

The Interaction of Theater and Fashion on "Ophelia" Paintings by

J. E. Millais, A. Hughes, J. W. Waterhouse

Abstract

Hamlet's tragedy, which began with Claudius's, Hamlet's uncle, killing Hamlet's father and marrying with his mother Getrude, is one of the most well-known plays of William Shakespeare. "Ophelia", one of the most important characters in the play, was portrayed at various times by many painters. The earliest pictured Ophelia chart belongs to John Bell (1775-76). After Bell, many painters such as Millais, Piloty, Hughes, Dicksee, Waterhouse worked female character Ophelia in the paintings. However, perhaps the most popular Ophelia compositions appeared during the Victorian period.

This study focuses on the texts and fashion versions of the "Ophelia" figure depicted in the illustrations of John Everett Millais (1852), Arthur Hughes (1865) and John William Waterhouse (1894). This study aims to investigate the theater and fashion interaction through Millais, Hughes and Waterhouse's "Ophelia" paintings, and show how the Victorian style has changed in the historical process, how the connection between play and costume has been strengthened and the importance of the costumes' meaning on the audience/reader.

Keywords: Millais, Hughes, Waterhouse, Ophelia Paintings, Theater and Fashion.

* Çalışma, 26-27 Ekim 2017 tarihleri arasında düzenlenmiş olan Edebiyat, Müzik ve Sanat Çalışmalarında Güncel Yaklaşımlar Kongresi'nde sunulan "Victoria Dönemi Ophelia Betimleri: J. E. Millais, A. Hughes, J. W. Waterhouse Resimleri Üzerinden Giysi Unsurlarına Dair Karşılaştırmalı Bir Analiz" konu başlıklı sözlü bildirinin geliştirilerek yeniden düzenlenmiş halidir.

¹ Dr. Öğr. Ü. Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü, safiye.sari@atauni.edu.tr

1. Giriş

Başkarakter Hamlet' in amcası Claudius' un Hamlet' in babasını öldürmesi ve annesi Getrude ile evlenmesiyle başlayan Hamlet trajedisi, William Shakespeare'in tanınmış oyunlarından biridir. Danimarka prensi Hamlet karakteri etrafında gelişen bu oyunda Ophelia, Hamlet' in sevdiği kız rolündedir. Oyun babasının öldürülmesi üzerine intikam ateşiyle yanıp tutuşan Hamlet' in etrafında gelişen bir hikâyeyi içerir. Bozulan devlet düzenini insan zaafı üzerinden anlattığı Hamlet oyununda Shakespeare, kötü ve adil olmayan devlet düzenini eleştirir. Prens Hamlet' in babasının ölen ruhunu simgeleyen hayaletini Danimarka Kraliyet Sarayında görmesiyle başlayan oyunda Hamlet, amcası Claudius' un babasını zehirleyerek öldürdüğünü öğrenir ve kendini yapmacık bir cinnet geçirme rolüyle birlikte amcasına olan intikam duygusuyla oyunun olay örgüsü temellenir. Oyunun kadın karakterlerinden biri olan Ophelia, Prens Hamlet ile karşılıklı bir aşk yaşayan ancak babasının telkinleriyle hareket eden hassas bir karakterdir. Oyunda zayıf bir karakterde seyirciye sunulan Ophelia, düştüğü bunalımdan kurtulamaz ve taşıdığı acıların ağırlığıyla birlikte ırmağa düşer ve boğularak ölür. Makaleye konu olan Ophelia, metin kaynaklı olarak birçok ressam tarafından çeşitli dönemlerde birçok kez resmedilmiştir. 1775-1776 yıllarına tarihlendirilen en erken dönem Ophelia tablosu John Bell' e aittir. Millais, Piloty, Hughes, Dicksee, Waterhouse gibi ressamlar da oyunun kadın karakteri Ophelia'yı tablolarında çalışmıştır. Hamlet oyununun kadın karakteri Ophelia'nın sıklıkla kullanıldığı en popüler dönem Victoria dönemine denk gelir. Victorian moda stiline etkili olduğu bu dönemde; ressamlar tarafından çalışılan Ophelia kostümlerinde görülen dönemsel paralellik akla dönemin moda stiline resamlara ilham verdiği fikrini getirmektedir.

Gerek sahne ve gerekse kostüm bu yüzyıldan itibaren tasarımcı için estetik ve kültürel deneyler, içinde bulunduğu yüzyılın moda akımlarından da beslenmeye başlamış, tasarımdan ürüne geçen süreç içerisinde plastik sanatların birçok kolu için disiplinler arası etkileşim daha kaçınılmaz hale gelmiştir. Dönemin moda ve stil hareketleri, oyunda geçen kostümlerin çizgisine de yansımıştır. Bunun temel nedenini, modanın kendinden öncekini ve yine kendinden sonrakini etkilemesi ile başlayan beğeni duygusu ile birlikte nesnenin hızla yaygınlaşmasına bağlayabiliriz. Aynı zamanda bu durumu içinde bulunulan dönemin moda stilini realize eden her tür stil arayışına da bağlayabiliriz. Örneğin, 1837-1901 yılları arasında tarihlendirilen ve Victoria döneminde resmedilen tabloların bir kısmında dönemin Victorian moda stilini Hamlet oyununun kadın karakteri Ophelia'nın kostümlerinde de görmek mümkündür.

2. Hamlet Oyunu

Oyun İngiltere'nin altın çağı olarak bilinen Elizabeth döneminde yazılmıştır. I. Elizabeth' in 1558 yılında tahta çıkmasıyla başlayan bu dönem, 1603 yılında kraliçenin ölümüyle sona ermiştir. Bu dönem, William Shakespeare başta olmak üzere Christopher Marlowe, Ben Jonson gibi birçok oyun yazarının İngiliz Tiyatrosunu eski İngiliz tarzından kurtarması ile tiyatroyun altın çağını yaşadığı bir dönem olarak bilinir. Avrupa'nın Rönesans dönemi tiyatrosunun doruğa ulaştığı bu dönem zengin bir drama sanatının gelişimine de zemin hazırlamıştır.

Hamlet oyunu Shakespeare'in oyunları arasında dili en eski, düşünce yükü en ağır, en derin ve en karmaşık, sahnelemesi en güç olanlardan biridir. Buna rağmen ilk oynandığı günden (1601) itibaren Shakespeare'in en sevilen ve en iyi tanınan oyunlarından biri olmuştur. Öyle ki, oyun gösterime girdikten sonra korsan bir basımı bile piyasaya sürülmüştür (Spencer 1980:14).

First Quarto - Q1 (ilk orta boy baskı), Second Quarto - Q2 (ikinci orta boy baskı) ve 1623 yılında ilk toplu basımda yazılan First Folio - F1 (birinci büyük boy baskı) oyunun ilk yazıldığı dönemden günümüze kadar geçen süre içerisinde ulaşılan üç farklı versiyonudur.

Her birinde diğerlerinde olmayan konuşmalar ve hatta sahneler bulunur. Shakespeare Hamlet oyununu, büyük bir olasılıkla 13. Yüzyıl vakanüvisi Saxo Grammaticus tarafından Gesta

Danorum adlı eserinde bulunan ve 16. Yüzyıl bilgini François De Belleforest tarafından tekrar anlatılan Hamlet efsanesi ile kaybolduğu varsayılan ve günümüzde Ur-Hamlet adıyla bilinen ve I. Elizabeth dönemine ait bir oyundan esinlenerek yazmıştır (Toker, 2013:8 –9).

Her ne kadar oyun dönemin ahlaki sorunlarına, aşk, intikam, ölüm, cinayet gibi birçok konu üzerine kurgulu olsa da asıl Hamlet oyununu Hamlet yapan konu politikadır. Oyunda Ophelia dâhil tüm karakterler politikayla ilgilidir. Oyunda Hamlet ile duygusal bir ilişki yaşayan Ophelia, duygusal aynı zamanda zayıf ve hassas bir karakter olarak seyirciye sunulmuştur.

Oyunun geçtiği Elizabeth dönemi; Christopher Marlowe, William Shakespeare, Ben Jonson gibi oyun yazarlarının en verimli çağlarını yaşadıkları İngiliz drama sınıfının altın çağını temsil eder. Bu dönem, çok yönlü kültürel zenginleşme, geç-antikçağ tiyatrosuna, tarihine, edebiyatına ve felsefeye ilginin artmasına sebep olmuş, Lyly, Kyd, Peele, Grene, Marlowe, Shakespeare, Jonson, Beaumont, Fletcher, Webster, Tourneur, Massinger, Middleton, Marston, Ford, Chapman, Dekker, Heywood, Shirley gibi yaratıcı, genç aynı zamanda dünya edebiyat kültürüne sahip genç kuşağın da yetişmesine imkan sağlamıştır. Hakla bütünleşen bir tiyatro döneminin sergilendiği I. Elizabeth döneminde tiyatro sanatı önemli bir gelişme göstermiş, oyunda geçen birçok karakter kendinden sonraki birçok dönemde ve plastik sanatların birçok dalında değişik biçimlerde kullanılmıştır.

3. Victoria Dönemi “Ophelia” Tabloları

Victoria Dönemi (1837-1901) İngiliz tarihinde köklü değişim ve dönüşümlerin yaşandığı bir dönemdir. Bu dönem boyunca İngiltere, sanayi devriminin etkisi altında büyük buluşları ve büyük ekonomik başarıları vaat ederken aynı zamanda hızlı sanayileşmenin bir sonucu olarak köyden kente göç, şehirleşme, işsizlik, yeni sınıfların ortaya çıkışı gibi sorunlarla da baş etmek zorunda kalmıştı. Ekonomik gelişmelerle büyüyen ve gelişen İngiliz endüstrisi Kraliçe Victoria'nın tahta çıkmasıyla birlikte İngiltere'de kültürel anlamda da büyük değişim ve gelişimin yaşandığı bir dönem olmuştur. Kraliçe Victoria ile başlayan bu yeni dönem İngiliz resim sanatında yeni fikirlerin olgunlaştığı bir süreçte doğru evrilmiştir.

Akademisyen yetiştirmek amacıyla kurulan “Kraliyet Akademisi” daha sonra bu amaca hizmet eden yeni ressamı da yetiştirmeyi de hedeflemiştir. Özellikle monarşinin ayrıcalıklı dünyasını anlatan ve ulusal bir söylem geliştirmeyi misyon edinen akademi giderek siyasi ve sosyal gerçeklerden uzaklaşan ve sadece “Rönesans Dönemi” eserlerinin kopyasını çalışmak üzere kurulu bir eğitim modeline doğru gitmiştir. Yeni gelen bu sanat düzenine karşılık tepkiler artınca çeşitli isim ve amaç etrafında birçok grup oluşmaya başlamıştır. Kraliyet akademisinin eğitim prensiplerine karşı duran en popüler öğrenci grubu olarak “Pre-Raphaelite Brotherhood” grubu kurulmuştur² (Yaşdağ, 2017:172).

Pre-Raphaelite Brotherhood; 1848-1854 yılları arasında İngiliz Kraliyet Akademisinin eğitim ve prensiplerine karşı olan William Holman Hunt, Dante Gabriel Rossetti ve John Everett Millais tarafından kurulmuş bir harekettir. Kendilerini Rönesans öncesi dönemin sanat anlayışına yakın bulan bu grup, akademik sanatın geleneksel kurallarına başkaldırı olarak sanatın bir tür ahlaki amaca hizmet etmesi gerektiğini savunmuştur. Grubun amacı, ciddi ve önemli konular hakkında resim yapmak, yapılan bu resimlerde figür ve nesnelere doğrudan doğadan çalışmak ve seçilen konuyu en gerçekçi şekilde verebilmektir (Prettejohn, 2000:37'den Akt. Yaşdağ, 2017:174). Sanatçıların resimlerinde kullandıkları doğa ve figür tasvirleri birçok genç ressamın çalışmalarını etkilemiştir. Üç kişilik bir grupla kurulan bu topluluk daha sonra ressam Frederic George Stephens, heykeltıraş Thomas Woolner, ressam James Collinson'un katılımıyla büyümüş, başlangıçta yaptıkları gerçekçi doğa resimlerinin yanı sıra tarihî hikâyeler ve edebî oyunlarda anlatılan roman karakterleri üzerine de çalışmaya başlamışlardır.

² İngiliz Resim Sanatı üzerine yazılan bilimsel çalışmalarda kullanılan “Pre-Raphaelite Brotherhood” akımı; dünya literatüründe ortak bir dil birliğinin sağlanması açısından, makalede Türkçeye çevrilmeden kullanılmıştır.

Dönemin ressamı tarihsel, dinsel ya da mitolojik öykülerle yetinmeyip artık insan elinden çıkma ve insanı anlatan öykülere de yönelmişlerdi. Bu yönelişin özünde hiç kuşkusuz ders veren, öğretici öyküler yerine yazarların zengin hayal gücünü yansıtan, heyecan verici öykülerin yeniden bulgulanmasının payı büyüktür. Bu öykülerin çoğu, aslında daha eski dönemlere ait olmakla birlikte insan kişiliğini tüm yönleriyle betimleyen, romantik sanatçıyı heyecanlandıran öykülerdi. Bu öyküler arasında Shakespeare' in ünlü Hamlet oyunu da resamlara heyecan verici duygular yükliyordu. Dolayısıyla, sanatta romantik duyarlılığın izlerinin görülmeye başlandığı XVIII. Yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilen son çeyreğinde görülen “Ophelia” tablolarını, romantik döneminin ilk eserleri olarak kabul etmek gerekir. Dönemin tiyatro yapıtlarında da romantizmin gelişimine paralel büyük bir değişim görülmüştür. Öyle ki, bu yüzyıla birlikte tiyatro, dans, konser, maskeli balo, karnaval gibi eğlence kültürü dönemin yaşantısına girerek dönemin tablolarına da konu olmaya başlamıştır. Yüzyılın ikinci yarısından sonra trajedilerin ön plana geçtiği görülür. Hatta Fransa, İngiltere, İspanya ve İtalya'da trajedi türünün atağa geçtiği söylenebilir. Trajediler, antik konulara yeni özellikler getirmeyi başarmıştır (Nutku 2001:226).

Edebiyatta trajedi türünün ön plana çıktığı yüzyılın ikinci yarısından sonra “Hamlet” oyununda geçen “Ophelia”nın da resim sanatında sıklıkla görülmeye başlaması tarihsel olarak hemen hemen aynı döneme denk gelir. XIX. Yüzyıla birlikte İngiltere’de trajedi türüne olan artan ilgiyle birlikte Ophelia tablolarına duyulan ilgiyi bir kat daha artırmış, bu dönemde “Ophelia” karakteri birçok ressamı ilham kaynağı olmuştur. Romantik ressamların sıklıkla resmettiği Ophelia’ ya duyulan bu ilginin nedenini kavramak için oyunda geçen karakter özelliklerini doğru bir şekilde irdelemek gerekir. Bu bağlamda oyuna bakacak olursak, Ophelia Hamlet’ e duyduğu aşk ile delirmiş ve sevdiği adam tarafından öldürülen babasından sonra iyice çıldırma noktasına gelip aklını kaçırmış masum bir genç kız olarak tasvir edilmektedir. Bu görüşten hareketle ilk Ophelia resimlerine baktığımızda onun masum bir genç kız olarak resmedildiğini görmek mümkündür. Erken tarihli Ophelia resimlerinden ilki John Bell’e aittir.

Resim 1. John Bell “Ophelia”/ 1772

Bell imzalı resim 1772 yılında “Ophelia” rolünü oynayan Mrs. Lessingham’ a aittir. Resimde Ophelia, saflığın ve masumiyetin simgesi beyaz bir elbiseyle karşımıza çıkar. Üzeri çiçeklerle süslü olan kostüm bedene oturan bir formda tasarlanmıştır. Kostümün beline büzgülerle oturtulan kabarık eteği iç kısımdan desteklenen ikinci bir etekle tamamlanmıştır. Kostüm yuvarlak kesimli, derin dekolte bir yaka hattı ile hareketlendirilmiş, beden ve etek parçası üzerine yerleştirilen çiçeklerle süslenmiştir. Ophelia’ nın elinde tuttuğu çiçek sepeti ile başına taktığı çiçeklerden yapılmış tacı, Hamlet oyununun IV. perde V. Sahnesinde şöyle geçmektedir.

Oyunda geçen ve çiçeklerle bezenmiş aşkın gözyaşlarını ifade eden şarkı sözleri, Ophelia' nın elinde tuttuğu çiçek sepetini ve başına taktığı çiçekli tacı resmeder. Ayrıca, Ophelia' nın çiçek sepetiyle resmedilmesi IV. perde V. sahnede dağıttığı çiçekler nedeniyledir. Yine Ophelia bu sahnede bazı çiçeklerin simgesel anlamlarından da söz etmiştir (Shakespeare (B. Bozkurt, Çev.), 2010:173).

Erken tarihli bir başka Ophelia tablosu Joseph Severn'e aittir. XIX. Yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilen tabloda Ophelia bir ağaç gövdesine yaslanır pozisyonda resmedilmiştir. Baygın gözlerle uzaklara dalan Ophelia (belki de sevgilisi Hamlet' e olan düşkünlüğüyle) diğer tablolarda giydiği kostüme benzer formda karşımıza çıkar. Güzellik ve masumiyetini henüz kaybetmemiş Ophelia, yine çiçekler içerisinde resmedilmiştir. Dönem tablolarında görülen üslup birliği devam etmektedir.

Resim 2. Joseph Severn "Ophelia" / 1831

1842 tarihli Richard Redgrave' e ait tabloda resmedilen Ophelia figürü, erken dönem tablolarında görülen güzel ve masum kız imgesine ilaveten aşka düşmüş saf kız imgesi de çizer. Ophelia ormanda bir ağaç gövdesine uzanmış olarak resmedilmiştir. Kostüm diğer Ophelia tablolarında geçen kostümleri aratmaz. Kostümün yapısal formu diğer Ophelia kostümlerine benzer.

Resim 3. Richard Redgrave "Ophelia" / 1842

Madeleine Lemaire' in 1880 yılına tarihlendirilen tablosu, bu tarihe kadar görülen "Ophelia" tablolarına göre büyük bir değişim göstermiştir. Memeleri çıplak olarak resmedilen Ophelia, artık

masum bir kız imgesinden sıyrılmış dişi yönü daha baskın bir imgeye dönüşmüştür. Diğer Ophelia tablolarında görülen ortak kompozisyon ise çiçekler içinde resmedilen bir Ophelia görüntüsüdür.

Resim 4. Madeleine Lemaire “Opheli” / 1880

Kostümde kullanılan derin yaka hattı ile kendinden önceki Ophelia kostümlerine benzememektedir. Hassas genç kız masumiyetinin simgesi rolündeki Ophelia, yüzyıl geçtikçe yerini daha dişi daha femme fatale görünüme bırakmaya başlamıştır. Erotizmin yanı sıra doğanın gizeminin de vurgulandığı tabloda gelenekselden kopuşun izlerini görmek mümkündür.

4. J. E. Millais, A. Hughes, J. W. Waterhouse Tablolarında Geçen Ophelia Kostümleri Üzerinden Dönemin Moda ve Stil Anlayışı

4.1. John Everett Millais’ın 1852 Tarihli “Ophelia” Tablosu

Kraliyet Akademisi üyesi olan Sir John Everett Millais İngiliz bir ressamdır. William Holman Hunt, ve Dante Gabriel Rossetti ile birlikte “Pre-Raphaelite Brotherhood” akımının kurucularındandır. İlk çalışmalarını kuruculuğunu yürüttüğü akımın benimsediği “Realizm” etkisiyle biçimlendiren sanatçı, 1850 yılında “İsa Ailesinin Evinde” tablosu ile 1852 yılında yaptığı “Bir Fransız Protestan” tablosu ile sanatsal çalışmalarının başarısını zirveye taşımıştır. Bütün çalışmalarında detaylara büyük önem veren ressam, erken dönem çalışmalarında doğanın güzelliği ve karmaşıklığı üzerine yoğunlaşmış 1852 yılında Shakespeare’ in ünlü eseri “Hamlet” oyununun kadın karakterinden ilham alarak resmettiği “Ophelia” tablosu ile dünya üzerinde oldukça popüler hale gelmiştir. Bugün Londra Tate Gallery’de sergilenen bu yağlı boya tablo, Shakespeare’in Hamlet oyunundaki Ophelia karakterini Danimarka’daki bir nehirde boğulmadan önce şarkı söylerken resmetmiştir.

Resim 5. John Everett Millais “Ophelia” / 1852

Pre-Raphaelite Brotherhood akımı, özellikle Shakespeare'in kadın karakteri Ophelia'nın Victoriyen toplumu için din, ahlak, iffet, namus gibi değerlerle yeniden çalışıldığı bir dönemi temsil eder. Din ve ahlak gibi kavramlar dini çatışmalarla Pre-Raphaelite Brotherhood ressamlarının Shakespeare'in oyunlarında bulduğu temalardan biri olmuştur. Edebiyat dünyasından seçilen eserlerden hareketle resmedilen karakterler, manevi öğretileri ifade etmek ve sosyal kaygıları tarif edebilmek için Pre-Raphaelite Brotherhood sembolizmi içinde araç haline gelmiştir. Pre-Raphaelite Brotherhood tarafından geçmiş ile modernin bir arada değerlendirildiği bir yöntem olarak görülen İngiliz Edebiyatı, grubun eserlerindeki sembolizmin güncel hayat ile ilişkisini kurmasına yardımcı olan özelliklerden biri olarak değerlendirilebilir (Yaşdağ, 2017:179).

Pre-Raphaelite Brotherhood akımının dini, sosyal ve politik sorunları ile bağlantısı olacak şekilde kompozisyon içine yerleştirildiği semboller, grubun eserlerindeki sembolizmin güncel yaşamın sorunlarına referans verecek şekilde kurgulanmasına olanak tanımıştır. Dini konuların yanı sıra özellikle edebi metinler, Pre-Raphaelite Brotherhood sembolizmi içinde manevi öğretileri ve sosyal kaygıları tarif edebilmek için kullanılan araçların başında gelmektedir.

Pre-Raphaelite Brotherhood akımı ile geçmiş ile modernin bir arada değerlendirildiği İngiliz edebiyatı özellikle Hunt'ın, Shakespeare'in sevgi, sadakat, arkadaşlık, ihanet ve bağlılık temalarını konu alan "Veronalı İki Centilmen" adlı eserini yorumlayan Valentine'nin Sylvia'yı Proteus'tan Kurtarışı (Valentine Rescuing Sylvia from Proteus)'ı, Pre-Raphaelite sembolizminin edebî metinler aracılığıyla da İngiliz resmine getirdiği yeniliğin ne olduğunu açıkça göstermesi bakımından önemlidir (Yaşdağ, 2017:180-181).

Shakespeare'in Hamlet oyununun kadın karakteri Ophelia'nın gizemli ölümünün resmedildiği 1852 tarihli Millais tablosu, Ophelia'nın sevgilisi Hamlet'in babasını öldürmesi ile aklını kaybeden Ophelia'nın kendini nehre bırakmasını ya da başka bir deyişle nehir kenarında şarkı söyleyip çiçek toplarken suya düşmesini konu eder. Ophelia'nın ölümü (IV. perde, VII. sahne) oyun içerisinde Kraliçe'nin ağzından şöyle anlatılır:

Soğuk kızlarımızızınsa, ölü parmağı dediği çiçeklerden... Çeşit çeşit çelenkler yapmış kıza orda, sarkan dallara çelenklerini asmaya çabalarken, hain bir dal kırılıvermiş, o da çiçekten andaçlarıyla birlikte ağlayan dereye kapılmış. Yanlara açılan etekleri, bir süre denizkızı gibi su yüzünde taşımış onu. Eski ezgilerden parçalar okuyormuş hep; başına gelenden habersiz gibiymiş. Suda hiç yabancılık çekmiyormuş, doğal ortamında gibiymiş sanki. Ama uzun sürememiş bu durum; Suyu içtikçe ağırlaşan giysileri, zavallı kızcağızı tatlı nağmelerinden koparıp, ölümün balçığına çekmiş (Shakespeare (B. Bozkurt, Çev.), 2010:184).

Oyunda geçen bu etkili anlatım, John Everett Millais'ın resmine esin kaynağı olmuştur. Trajik bir ölüm sahnesinin anlatıldığı resim Pre-Raphaelite Brotherhood ressamlarının sevdiği romantik konulardan biridir. Oyunda geçen ölüm sahnesi Millais tarafından gerçekçi bir üslupla resmedilmiştir. Suda uzanmış yatan Ophelia, ellerini iki yana açmış, gözleri ve ağzı açık olarak resmedilmiştir.

Resim 5'de verilen John Everett Millais imzalı tabloda yer alan kostüm, üzeri çiçek, yaprak ve kuru dallarla süslü ihtişamlı görüntüsüyle karşımıza çıkar. Oldukça kapalı bir formda kesilen yaka hattı adeta Victorian stilinden gelen muhafazakâr yapının izlerini korur gibidir. Gösterişli bir kumaşla tasarlanmış olan kostüm, Victoria dönemiyle gelen sosyo-ekonomik gücün adeta bir göstergesi gibidir. Kostüm yapısal özelliği itibarıyla erken dönem Ophelia tablolarında resmedilen diğer kostümlere benzemektedir.

4.2. Arthur Hughes'ün 1865 Tarihli "Ophelia" Tablosu

Kraliyet Akademisi üyesi Arthur Hughes İngiliz bir ressamdır. Akademide tanıştığı Millais ve Hunt'ın etkisiyle Pre-Raphaelite Brotherhood ressamları arasına katılan sanatçı, ilk tablosu "Mosidora"

ile 17 yaşındayken başarıyı tatmış daha sonra Millais'e benzer biçimde Shakespeare'in ünlü oyunu Hamlet 'den ilham alarak "Ophelia" adlı tablosunu resmetmiştir.

Resim 6. Arthur Hughes "Ophelia" / 1865

Ünlü yapıtlarında aşk ve güzellik temasını işleyen sanatçı, edebi metinlerden etkilenerek yaptığı eserlere, Keats'ın "The Eve of St. Agnes" adlı şiirini resmettiği tablosu ile Shakespeare'in "Size Nasıl Geliyorsa" adlı oyunu için yaptığı tabloları da ilave etmek mümkündür. Arthur Hughes' un 1865 tarihli tablosunda Ophelia, zarif ve çocuksu yüzü ile adeta bir orman perisi gibidir. Ophelia için tanımlanan bu güzellik imgesini; oyunun III. Perde I. sahnesinde geçen Hamlet' in Ophelia için söylediği "Hey O da kim? Güzel Ophelia! Peri kızı, dualarında benim günahlarımı da unutma" sözlerinden anlamaktayız.

Millais'in ölüm temasını işlediği aynı adlı tablonun aksine Ophelia bu tabloda, masum ve güzelliği peri kızına benzetildiği çocuksu bir ifade ile karşımıza çıkar. Beden formuna oturmayan kesim özelliğiyle Ophelia figürü, şimdiye kadar resmedilen diğer Ophelia elbise formlarına benzememektedir. Bu form farklılığını dönemin getirdiği yeni stil arayışlarının bir sonucu olarak görmek mümkündür. Elbisenin geniş kesimli rahat formu adeta XIX. Yüzyıl Avrupa modasının ipuçlarını verir gibidir. Giysi tasarımlarında sağlık, estetik ve sanatsal yaklaşımı benimseyen hareketler yüzyıl sonuna doğru giderek artar (Parker, 2014:583).

"Sanatsal-Estetik Elbiseler önerisini geliştiren İngiltere, kadın giyim stilinde ilk sanat hareketinin merkezi olur" (Fiona ve Arthur, 1980:25). "Böylece Avrupa, yaşadığı "modernleşme" sürecinde, diğer kültürel stillerin ve sanat akımlarının katkısı ile yapısal olarak kadın bedenine eziyet etmeyen, normalleşen bir kalıp sistemini keşfetme yolunda adımlar atar" (Şahin, 2016:381). Adeta masal dünyasından izler sunan tabloda Ophelia kostümü, Victorian moda stiline getirdiği muhafazakâr yapının ufak da olsa kırılmaya başladığının bir anlamda gelenekten kopuşun izlerini taşır. Kostüm her ne kadar dönemin geleneksel yapısının dışında izler sergilese de, Victoria döneminin getirdiği zengin ve ihtişamlı hayatın simgesi bol dökümlü kumaşlar Victorian moda stiline izlerinin devamı niteliğindedir.

4.3. John William Waterhouse'ın 1894 Tarihli "Ophelia" Tablosu

Waterhouse, Kraliyet Akademisinde sanat eğitimi almış Pre-Raphaelite Brotherhood hareketinde görünse de gerçekte "Neo-Klasik" akımın içinde yer almış bir İngiliz ressamdır. Mitoloji ve edebiyattan uyarlanan kadın resimleriyle ünlü olan sanatçı, tablolarında daha çok erkekleri baştan çıkaran güzel ve cazibeli kadınları konu edinmiştir. Pre-Raphaelite Brotherhood akımında yer alan Dicksee ve Draper sanatçının stilinden önemli ölçüde etkilenmiştir. Yüzyılın sonuna doğru resmettiği "Ophelia" tablosu, edebi eserlerden ilham alarak yaptığı eserlerden biridir.

Resim 7. John William Waterhouse "Ophelia" / 1894

Waterhouse, 1889 ile 1910 tarihleri arasında birkaç "Ophelia" tablosu yapan sanatçı, Ophelia'ya ait her bir eserini doğada betimlemiştir. Rönesans'la başlayan doğayı gördüğü gibi resmetme isteği, içerisinde Claude Mone'inde bulunduğu Empresyonizm (İzlenimcilik) akımın ressamı tarafından geliştirilmiş, doğayla birlikte elde edilen görsel izlenimin daha da mükemmel bir biçime taşınmasını amaç edinmiştir. Artık sanatçının gözüne görünen her şey olası bir resim konusu haline gelmiş, doğanın gerçekliği tüm yönleriyle sanatçının incelemesine değer bir konu olmuştur (Ayaydın, 2015:88). "Nitekim ilk kez izlenimcilikte doğa tam olarak elde edilmiştir" (Gombrich, 1986:426).

Sanatçının Ophelia'yı doğada resmettiği tabloları, her ne kadar empresyonizm'in izlerini taşısa da tablonun üslubunda romantik akımın izlerini de görmek mümkündür. Victoria dönemi tanınmış ressamlarından olan Waterhouse, dişil güzellikleri resimlerinde sıklıkla kullanmış hatta bu karakterleri ikonlaştırmıştır. Tıpkı Ophelia resimlerinde olduğu gibi tutkulu, arzulu, zarif ve şuh güzelliğe sahip kadınlar resimlerinin ana temasını oluşturmuştur.

John William Waterhouse'ın 1894 yılına tarihlendirilen tablosunda bir ağacın nehre uzanan kökü üzerinde oturan Ophelia figürü kucağında papatyalarla resmedilmiştir. Aynı papatyalar Ophelia'nın ensesinden toplu, uzun saçlarını da süslemektedir. Doğanın tüm güzelliklerinin ve tüm detaylarının izlenimci bir üslupla seyirciye sunulduğu tabloda, yeşilin tüm tonlarını görmek mümkündür. Ophelia figürü seyircinin gözünde adeta doğayla bütünleşmiş gibidir. Tek parçadan oluşan kostümün yapısal formu Millais'in Ophelia tablosundaki kostüme benzemektedir. Tabloda kullanılan renklerin parlaklığı, kostümde ipek ya da şifon gibi sentetik tabanlı bir kumaşın kullanıldığı fikrini güçlendirmektedir. Kumaşın yer yer dökümlü havası bu kanaati güçlendirir niteliktedir. Kostümün süsleme detaylarında etek ucunu tüm çevrede sardığı düşünülen kabartılı aplikasyonlar göze çarpmaktadır. Yere kadar uzanan kostüm, hem uzun kollu hem de kapalı yaka kesimiyle muhafazakâr Victorian moda stiline gönderme yapmaktadır. Ayrıca bu stil ile gelen ve özellikle altın yıldızlarla süslü dolgulu aplikasyonlar Victorian moda stiline eklettizmini hatırlatır niteliktedir.

5. Sonuç

Shakespeare'in Hamlet oyununda geçen Ophelia, pek çok dönemde pek çok ressam tarafından resmedilmiştir. Bu tabloların birçoğunu Victoria Dönemine tarihlendirmek mümkündür. Bunu büyük oranda dönem ressamlarının edebi kaynaklardan beslenme hevesine (Romantik akımın etkisiyle)

bağlayabiliriz. Ayrıca, tabloların doğada resmedilmesi bize doğanın olduğu gibi resmedilmesi prensibini destekleyen Empresyonizm (İzlenimcilik) akımın izlerini de düşündürmektedir.

Araştırmaya konu olan ve Resim 5. de verilen John Everett Millais imzalı tabloda Ophelia sade kesimli tek parça kostümüyle karşımıza çıkar. Victorian stilinin en genel özelliklerinin görüldüğü bu kostümde Ophelia iffetli bir kadın rolünde muhafazakâr bir yapının içerisinde izleyiciye sunulur. Kostümün teknik detaylarında yer alan uzun kol formu, kapalı formla kesilen dekoltesiz yaka hattı ile yere kadar uzanan model boyu bu görüşü destekler niteliktedir.

Arthur Hughes'un 1865 yılına tarihlendirilen Ophelia çalışması araştırmaya konu olan bir diğer tablodur (Resim 6). Millais'n Ophelia tablosundaki kostümün aksine bu tablodaki kostüm, Avrupa'nın modernleşme süreci ile başlayıp, kadın vücudunun sağlık, estetik ve güzellikle buluştuğu yeni bir kalıp stiliyle karşımıza çıkar. Kesimdeki rahatlık ilk dikkat çeken özelliktir. Bu yönüyle kendinden önceki Ophelia tablolarında resmedilen kostümlere benzememektedir. Kostüm her ne kadar dönemin geleneksel yapısının dışında izler sergilese de, Victoria döneminin getirdiği zengin ve ihtişamlı hayatın simgesi bol dökümlü kumaşlar Victorian moda stilinin izlerinin devamı niteliğindedir.

Waterhouse'ın yüzyılın sonuna tarihlendirdiği Ophelia tablosunda yer alan kostüm, model, kalıp ve kesim özelliği itibariyle erken dönem Ophelia tablolarında görmeye alıştığımız benzer bir formda hazırlanmıştır. Victorian moda stilinin getirdiği eklektizmi gözler önüne seren kostüm, aynı zamanda dönemin en genel özelliği olan altın yıldızlarla süslü dolgulu aplikasyonlarıyla göze çarpar.

Sonuç olarak; tablolar da yer alan kostümlerin dönemin moda stili olan Victorian Moda stilinden etki aldığı düşünülmektedir. Ayrıca, herhangi bir oyun hangi çağda geçerse geçsin o çağın moda ve saç stilinin o oyuna yansıtıldığı, ressamların da eserlerinde değişik anlatım biçimlerini kullanarak bu stillerle ya da stil arayışlarıyla beslendiği sonucuna da varılabilir.

Kaynakça

- Fiona, C., Arthur, E. F. (1980). *Glasgow School of Art Embroideries 1894-1920* (1st edition). Glasgow: Glasgow Museums&Art Galleries.
- Ayaydın, A. (2015). Empresyonizm (izlenimcilik) akımının güncel bakış açısıyla bazı yönlerden incelenmesi, 3(3), issue 2, 83-97. doi: 10.7816/sed-03-02-05sed.2015
- Shakespeare, W. (2010). *William Shakespeare Hamlet*, (13. Baskı). (B. Bozkurt, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gombrich, E. H. (1986). *Sanatın öyküsü*, (3. Basım). (B. Cömert, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Nutku, Ö. (2001). *Dünya tiyatrosu tarihi I* (Tiyatro/Kültür Dizisi 39). İstanbul: Mitos Boyut Yayınları.
- Parker, S. (2014). Fashion and dress culture. *Literature Compass*, 11(8). Erişim adresi: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/lic3.12160>
- Spencer, T. J. B. (2007). *Hamlet*, (10. Basım). (B. Bozkurt, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi A.Ş. Basım tesisleri (orijinal basım:1980).
- Şahin, Y. (2016). Geleneksel Türk giyim kültürü ve 20. yüzyıl modasının kesişme noktası: geometrik kesim. *SDÜ ART-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 9(17), 376-390.
- Toker, S. (2013). *William Shakespeare'in Hamlet eserindeki Ophelia karakterinin Sanislavski sistemine göre incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Yaşdağ, M. (2017). 19. yüzyılın sıra dışı sanat hareketi: Pre-Raphaelite kardeşliği ve sembolizmi. *Sanat Tasarım Dergisi*, 16(1), 171 – 185.

Görsel Kaynakçası

- Resim 1. Bell, J. (Sanatçı). (1772). *Ophelia* [Resim]. Erişim adresi: http://www.english.emory.edu/classes/Shakespeare_Illustrated/Bell.Ophelia.html
- Resim 2. Severn, J. (Sanatçı). (1831). *Ophelia* [Resim]. Erişim adresi: <https://tr.pinterest.com/pin/141863456986569913/>
- Resim 3. Redgrave, R. (Sanatçı). (1842). Erişim adresi: <https://tr.pinterest.com/pin/406379566354466225/>
- Resim 4. Lemaire, M. (Sanatçı). (1880). *Opheli* [Resim]. Erişim adresi: <https://tr.pinterest.com/pin/195836283776430698/>
- Resim 5. Millais, J. E. (Sanatçı). (1852). *Ophelia* [Resim]. Erişim adresi: <http://www.rossettiarchive.org/docs/op41.rap.html> (Erişim: 21.09.2017, 21.40).
- Resim 6. Hughes, A. (Sanatçı). (1865). *Ophelia* [Resim]. Erişim adresi: <https://tr.pinterest.com/pin/249246160601393824/>
- Resim 7. Waterhouse, J. W. (Sanatçı). (1894). *Ophelia* [Resim]. Erişim adresi: <http://www.jwwaterhouse.com/view.cfm?recordid= 23>